

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВА ТА ДЕРЖАВИ

**СИНТАГМИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ :
ПРОЛЕГОМЕНИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ**

до 80-річчя від дня народження
доктора юридичних наук, професора Юрія Миколайовича Оборотова
матеріали
всеукраїнської науково-практичної конференції

14 вересня 2026 року

Одеса
2026

Матеріали подано в авторській редакції

Синтагми сучасної юриспруденції : пролегомени правові інноватики. Пам'яті проф. Ю. М. Оборотова : (до 80-річчя від дня народж. д. ю. н., проф. Ю. М. Оборотова) : матер. Всеукр. наук.-практ. конф.(Одеса, 14 верес. 2026 р. Одеса : Нац. ун-т «Одеська юрид. академія»., 2026. 274 с. URL: <https://doi.org/10.32837/11300.33882>

Матеріали конференції, вміщені у цьому збірнику, відображають прагнення представників української правничої науки осмислити методологічне значення наукової спадщини Ю. М. Оборотова та розглянути актуальні проблеми розвитку сучасної юриспруденції. У працях авторів досліджуються питання методології юридичної науки, традиційні та інноваційні напрями розвитку права, трансформація держави, зміна правової реальності під впливом глобалізаційних, інтеграційних, інформаційних і технологічних процесів.

Окрему увагу приділено проблемам цифровізації права, ролі штучного інтелекту у трансформації юридичної діяльності, зміні форм правового регулювання, розвитку правової системи в умовах європейської інтеграції, а також переосмисленню фундаментальних категорій загальної теорії права та держави.

Васильєв Сергій Володимирович

*кандидат юридичних наук, доцент,
начальник відділу Юридичного департаменту*

Харківської міської ради

DOI:

ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ

1. Сучасний етап розвитку науки характеризується істотним ускладненням об'єктів наукового пізнання, зростанням взаємозалежності природних, технологічних і соціальних процесів та поступовим розмиванням традиційних меж між окремими науковими дисциплінами. Проблеми штучного інтелекту, алгоритмічного управління, цифрової трансформації суспільства, біотехнологій, глобальних ризиків, екологічної безпеки, воєнних конфліктів і повоєнного відновлення вже не можуть бути адекватно пояснені засобами однієї науки. Водночас їх вирішення потребує не лише вироблення нового знання, а й його практичного застосування, нормативної оцінки та врахування суспільних цінностей.

У цьому контексті особливої актуальності набуває феномен транснауки (trans-science), який дозволяє по-новому осмислити співвідношення наукового знання, суспільства, технологій та практичної діяльності. Водночас транснауку доцільно розглядати не лише як сферу проблем, що перебувають на межі можливостей науки, а як потенційно новий етап розвитку наукової методології.

2. Поняття «транснаука» пов'язується насамперед із працями американського фізика Елвін М. Вайнберг (*Alvin M. Weinberg*), який у 1970-х роках звернув увагу на появу особливого класу проблем, що можуть бути сформульовані мовою науки, але не можуть отримати однозначної відповіді виключно за допомогою наукових методів [1]. Ідеться про питання, які за своєю

природою наближаються до наукових, проте виходять за межі можливостей експериментальної перевірки, прогнозування або відтворення.

Принципова особливість транснаукових проблем полягає в тому, що вони не є «ненауковими». Навпаки, вони виникають із розвитку самої науки та технологій. Наука формулює відповідне питання, встановлює його фактичний вимір, моделює можливі наслідки, визначає рівень ризику, однак не завжди здатна надати остаточну відповідь щодо того, яке рішення має бути прийняте суспільством.

Таким чином, транснаукова проблематика виникає на межі між питанням факту і питанням рішення. Наукове знання може встановити, наприклад, імовірність певного ризику, проте не визначає автоматично, який рівень ризику є суспільно прийнятним. Наука може встановити технічні можливості штучного інтелекту, але сама по собі не відповідає на питання про межі його допустимого використання. Вона здатна прогнозувати наслідки певної технології, але не може самостійно вирішити, чи відповідають ці наслідки фундаментальним суспільним цінностям [2].

Отже, первісна концепція транснауки дозволяє виявити принципову межу наукового знання: між встановленням того, що є, і визначенням того, що має бути зроблено.

Водночас подальший розвиток науки демонструє, що ця межа стає дедалі складнішою. Транснаукові проблеми вже не обмежуються окремими сферами наукової невизначеності. Вони формують новий тип проблемної ситуації, у якій наукове, технологічне, соціальне, нормативне та ціннісне знання взаємодіють у процесі вироблення практичного рішення. Так, наприклад, деякі науковці згадують «транснауку» у контексті трансдисциплінарності та сучасного наукового синтезу [3], як транснаукову методологію щодо складних систем, зокрема в контексті постнекласичної науки [4], навіть твердження про «транснауковий підхід як методологію пізнання» соціально-економічних процесів [5]. Проведений аналіз наукової літератури показує різноманіття напрямів пов'язаних з можливістю виділення окремих аспектів у складі

загального визначення феномена транснауки, а саме: (1) гносеологічне розуміння; (2) методологічне трактування; (3) культурологічне розуміння; (4) філософсько-наукове розуміння; (5) історичне розуміння; (6) звичайне розуміння феномена транснауки.

Саме це дає підстави перейти від вузького розуміння транснауки як «знання за межами можливостей науки» до її ширшого методологічного трактування.

3. Історію розвитку сучасної наукової методології можна розглядати як поступове подолання обмеженості дисциплінарного підходу. Спочатку домінувала модель спеціалізованого дисциплінарного знання, у межах якої кожна наука формувала власний предмет, методи та категоріальний апарат. Подальше ускладнення об'єктів дослідження зумовило розвиток міждисциплінарності, що передбачала взаємодію методів і результатів різних наук. Наступним кроком стала трансдисциплінарність, орієнтована на подолання самих дисциплінарних меж і формування інтегрованих способів дослідження складних систем.

Однак сучасні проблеми демонструють, що навіть трансдисциплінарного підходу в окремих випадках недостатньо. Трансдисциплінарність передусім долає межі між науковими дисциплінами. Транснаука, у запропонованому розумінні, виходить за межі *самої системи виробництва наукового знання*, інтегруючи його з іншими формами раціональності та практичного досвіду.

Саме тому транснауку можна концептуалізувати як наступний методологічний рівень, на якому предметом інтеграції стають не лише результати різних наук, а різні типи знання: наукове, експертне, технологічне, практичне, соціальне та нормативно-ціннісне.

У такому розумінні можна запропонувати таку логіку методологічної еволюції: дисциплінарність → міждисциплінарність → трансдисциплінарність → транснаука.

При цьому транснаука не заперечує попередні рівні, а включає їх у більш складну систему пізнання. Її специфіка полягає у зміні самого характеру

дослідницького завдання. Якщо традиційна наука переважно спрямована на отримання нового знання про об'єкт, то транснауковий підхід орієнтується на формування обґрунтованого рішення щодо складної проблеми в умовах неповної визначеності.

Особливого значення тут набуває *проблема ризику*. У багатьох випадках наука може встановити наявність ризику та приблизну ймовірність його реалізації, але не здатна визначити, який рівень ризику є прийнятним для суспільства. Отже, виникає необхідність переходу від наукового встановлення ризику до його нормативної та ціннісної оцінки.

Цю проблему безпосередньо пов'язав із правом Джон Патерсон (*John Paterson*) у праці «Транснаука, трансправо та процедуралізація» (*Trans-Science, Trans-Law and Proceduralization*). Дослідник поставив питання про можливість існування транс-правових (*trans-legal*) проблем, за яких традиційні правові засоби також виявляються недостатніми для вирішення проблем, породжених науковою невизначеністю та технологічними ризиками. У цьому контексті особливого значення набуває процедурний вимір права як механізм взаємодії науки, експертного знання, суспільних інтересів та правових рішень [6].

Отже, *транснауковий підхід* можна визначити як методологію дослідження складних проблем, вирішення яких потребує інтеграції наукового знання з технологічним, експертним, соціальним і нормативно-ціннісним знанням в умовах принципової невизначеності.

4. Особливої актуальності концепція транснауки набуває для сучасної юриспруденції. Традиційно право формує власний предмет дослідження, категоріальний апарат і систему спеціальних методів. Водночас цифровізація суспільства та технологічний розвиток створюють проблеми, щодо яких суто юридичного знання вже недостатньо.

Транснауковий характер таких проблем можна представити через *три рівні прояву транснауки в юриспруденції*:

(1) використання наукового знання у праві. Суд або інший правозастосовний суб'єкт використовує результати наукових досліджень,

експертиз, статистичних моделей чи технологічних досліджень для встановлення юридично значущих фактів. У цьому випадку наука переважно виконує допоміжну доказову функцію, а юридична система зберігає визначальний характер;

(2) правозастосування в умовах наукової невизначеності. Наукові дослідження не дають однозначної відповіді щодо характеру, масштабу або ймовірності певного ризику, проте юридичне рішення має бути прийняте. Суд не може просто делегувати вирішення проблеми експерту, оскільки експерт здатний надати наукову оцінку, але не визначити нормативно допустимий рівень ризику;

(3) транснаукова юриспруденція. На цьому рівні сама правова проблема формується на перетині різних систем знання і не може бути адекватно вирішена виключно юридичними методами. Вона одночасно має юридичний, технологічний, науковий, соціальний, економічний та етичний виміри.

Показовим прикладом є визначення допустимості використання штучного інтелекту в судочинстві. Вирішення цієї проблеми потребує одночасного врахування технічної надійності алгоритмів, статистичної похибки, можливості алгоритмічної дискримінації, вимог справедливого суду, процесуальних гарантій, захисту персональних даних та етичних критеріїв. Жодна з відповідних дисциплін не здатна самотійно забезпечити повноцінне вирішення такої проблеми.

Таким чином, транснауковість юриспруденції проявляється не просто у використанні юристом знань інших наук, а у зміні самої природи правової проблеми, коли її вирішення потребує інтеграції різних типів знання в умовах невизначеності. У цьому контексті транснауковий поворот юриспруденції означає поступовий перехід від моделі «право використовує наукове знання» до моделі, у якій право стає одним із механізмів суспільної організації знання, ризику та невизначеності. Це актуалізує потребу переосмислення традиційної юридичної методології та розвитку процедур, здатних забезпечувати взаємодію різних типів знання у процесі прийняття правових рішень.

5. Феномен транснауки свідчить про істотну трансформацію сучасної наукової раціональності. Якщо попередні етапи розвитку методології були пов'язані переважно з подоланням дисциплінарних меж, то транснаука актуалізує проблему подолання ширших меж між науковим, технологічним, соціальним, практичним та нормативно-ціннісним знанням.

Транснауку доцільно розглядати не лише як сукупність питань, на які традиційна наука не здатна надати остаточної відповіді, а як новий тип організації пізнавальної діяльності, орієнтований на дослідження складних проблем та вироблення рішень в умовах невизначеності.

Запропонована послідовність «дисциплінарність — міждисциплінарність — трансдисциплінарність — транснаука» потребує подальшого теоретичного обґрунтування. Водночас її застосування до юриспруденції дозволяє говорити про формування перспективного напрямку — *транснаукового повороту юридичної методології*, сутність якого полягає у переході від використання окремих міждисциплінарних запозичень до системної інтеграції різних типів знання для вирішення складних правових проблем.

У цьому аспекті транснаука може розглядатися як один із перспективних напрямів подальшої трансформації не лише загальної наукової методології, а й методології сучасної юриспруденції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Weinberg, A. M. (1972). Science and Trans-Science. *Science*. Vol 177. Issue 4045. p. 211. DOI: 10.1126/science.177.4045.211
2. Weinberg, A. M. (1977). The Limits of Science and Trans-Science. *Interdisciplinary Science Reviews*. 2(4):337-342. DOI:10.1179/030801877789801878
3. Троїцька Т. С., Тараненко Г. Г. Цілісність людини у трансдисциплінарному синтезі: спроба філософської кристалізації. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2017. Вип. 15. С.139-141.
4. Ніколаєнко Н. В. Методологічні підходи в дослідженні постнекласичних практик. *Дні науки філософського факультету – 2015:*

матеріали міжн. наук. конф. (21–22.04.2015). Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2015. Ч. 6. С. 34-36.

5. Мостіпака О.В. Економіка, гроші, технології: інформаціологічно-синергетичноархітектонічно-інституціональна методологія. Парадигмальні зрушення в економічній теорії XXI ст.: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2017. С. 117-121.

6. Paterson, J. (2003). Trans-Science, Trans-Law and Proceduralization. *Social & Legal Studies*, 12(4), 525-545. DOI: 10.1177/0964663903012004

Ключові слова: транснаука, трансдисциплінарність, міждисциплінарність, транснауковий підхід, методологія юриспруденції.

Key words: Transscience, transdisciplinarity, interdisciplinarity, transscientific approach, methodology of jurisprudence.

Литвинов Олександр Миколайович

Київська муніципальна академія музики ім. Р. М. Глієра,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри гуманітарних та музично-інноваційних дисциплін

DOI:

СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВОЗНАВСТВО І ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ МЕТОДОЛОГІЇ: СПРОБА АКТУАЛІЗАЦІЇ КУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ

Актуальність. Після величезної кількості кривавих і людиноненажерливих соціальних експериментів XX століття з політ-економічним підґрунтям та юридичним обґрунтуванням каральної жорстокості державних органів проблема пошуків світоглядних засад такого способу людської взаємодії виглядає необхідною і нагальною. Таким чином першочерговим постає пошук точки зору/точок зору як методології/методологій, на які спираються провідники багатьох ідей та

Зміст

ПРИВІТАННЯ ГОЛОВИ ВЧЕНОЇ РАДИ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ», АКАДЕМІКА С. В. КІВАЛОВА.	3
СЕКЦІЯ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	6
Завальнюк Володимир Васильович	
АНТРОПОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ ЛЮДИНА ЯК СУБ'ЄКТ ОНОВЛЕННЯ ПРАВА.....	6
Дудченко Валентина Віталіївна	
МЕТОДОЛОГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ Ю. М. ОБОРОТОВА У ВИМІРІ СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	10
Бехруз Хашматулла	
ТРАДИЦІЇ ТА НОВАЦІЇ ПРАВОВОГО РОЗВИТКУ В НАУКОВІЙ КОНЦЕПЦІЇ ПРОФЕСОРА ЮРІЯ МИКОЛАЙОВИЧА ОБОРОТОВА.....	14
Бобровник Світлана Василівна	
ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ НАУКИ: АНАЛІЗ ІДЕЙ Ю.М.ОБОРОТОВА.....	21
Манько Денис Григорович	
ЮРИДИЧНИЙ КРЕАТИВІЗМ ЯК СВІТОГЛЯДНО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД СУЧАСНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ.....	26
Рязанов Михайло Юрійович	
НОРМАТИВНИЙ ФАКТ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОЇ ІННОВАТИКИ	33
Мельничук Ольга Степанівна	
СИНТАГМА ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНОЇ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КОНЦЕПЦІЇ Ю. М. ОБОРОТОВА.....	388
Васильєв Сергій Володимирович	
ТРАНСНАУКА ЯК НОВИЙ ЕТАП РОЗВИТКУ НАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ: ВІД ТРАНСДИСЦИПЛІНАРНОСТІ ДО ІНТЕГРАЦІЇ ЗНАННЯ	433
Литвинов Олександр Миколайович	
СУЧАСНЕ УКРАЇНСЬКЕ ПРАВознавство І деякі проблеми методології: спроба актуалізації культурологічного підходу	49
Крижановський Анатолій Федорович	
НАУКОВА СПАДЩИНА ЯК ДжЕРЕЛО НОВАЦІЙ: СУЧАСНЕ ПРОЧИТАННЯ ІДЕЙ Ю. М. ОБОРОТОВА	54
Богущий Павло Петрович	
ПРАВОВА ІННОВАТИКА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ.....	60
Антошина Ірина Володимирівна	
МІЖДИСЦИПЛІНАРНІСТЬ ЯК ЗМІСТОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МЕТОДОЛОГІЇ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В ЕПОХУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	65